

De raamliturgie

Toelichting bij de uitgangspunten en onderdelen
van de concept-raamliturgie van de Protestantse Gemeente te Culemborg

In deze versie zijn de opmerkingen verwerkt van de Werkgroep Eredienst (afgekort: we),
de Commissie Liturgie (afgekort: cl) en de Algemene Kerkenraad (afgekort: ak).

Uitgangspunten

Klassiek en oecumenisch

De bestaande raamliturgieën van de Barbara en Open Hof wijkgemeenten, die op hoofdpunten niet veel van elkaar verschillen, staan in de traditie van de klassiek-oecumenische liturgie, zoals die sinds de oecumenische vernieuwing van de zeventiger jaren van de vorige eeuw in de protestantse kerken van Nederland steeds meer ingang kreeg. Concreet betekende dat een eigentijdse aansluiting bij de liturgie van drie grote wereldkerken: de Rooms-Katholieke Kerk, de Anglicaanse Kerk en de Lutherse Kerk, die ook leidde tot veel nieuwe liederen, liturgische teksten en kerkmuziek.

In de tijd voor die vernieuwing was de Calvinistische liturgie gangbaar, gekenmerkt door o.a. schuldbelijdenis, genadeverklaring, lezing van de wet en onderwijzende formulieren bij de sacramenten. De overgang naar de klassiek-oecumenische liturgie bracht de volgende accentverschuivingen:

- De liturgie is minder onderwijzend en meer vierend, met ook meer aandacht voor het rituele en symbolische karakter van een kerkdienst.
- De formulieren bij de sacramenten zijn meer liturgisch dan onderwijzend, wat vooral tot uitdrukking komt door de gebeden en gezangen bij het Heilig Avondmaal.
- Er is meer ruimte gekomen voor symboliek, zoals uitgedrukt in de Paaskaars, liturgische kleuren en verbeelding.
- De liturgische betrokkenheid van de gemeente wordt versterkt door responsies en meer afwisseling van zitten en staan.

De nieuwe raamliturgie zoals die nu wordt voorgesteld als de gezamenlijke raamliturgie van onze gefuseerde gemeente gaat verder op dit spoor van de klassiek-oecumenische liturgie, in het besef dat wij 'de eersten niet' zijn en we deel uitmaken van Gods grote wereldkerk.

Theologisch en praktisch

Bij het opstellen van een gezamenlijke liturgie is uitgegaan van de bestaande liturgieën van Barbara en Open Hof zoals die nu gevolgd worden. In een wisselwerking van theologische en praktische overwegingen is gezocht naar een goede synthese van deze twee liturgieën, zodat beide wijkgemeenten zich daarin kunnen herkennen.

Raamliturgie: structuur en variatie

Het spreken over een 'raamliturgie' betekent, dat de liturgie wordt gekenmerkt door een vaste structuur van terugkerende elementen, die tegelijk de ruimte aangeeft voor variatie. Om een beeld te gebruiken uit de bespreking in de Werkgroep Eredienst: Zoals bij glas in lood is er een vaste structuur, waarbij het glas allerlei variaties kan vertonen in kleur en afbeelding. In die ruimte van het 'glas' kunnen de diverse elementen (zoals bijvoorbeeld een Kyrie) op allerlei manieren door tekst, muziek en verbeelding hun vorm krijgen. Dat speelveld biedt ook ruimte voor individuele invulling en presentatie van de predikanten.

Hier wat voorbeelden:

Muziek voor/na de dienst en ook de begeleiding kan door orgel, piano of soms door andere instrumenten. Lieder kunnen komen uit het Liedboek of andere bundels. Het Glorialied kan een praiselied zijn. Het Kyrie kan een gezongen of een gesproken gebed zijn, de responsie gesproken of gezongen met variaties daarvan. Er zijn diverse geloofsbelijdenissen, belijdenisliederen, gesproken, gezongen. Diverse vormen van verbeelding zijn mogelijk zoals drama, een dialoog, een korte video, symbolisch bloemschikken, etc.

De variëteit aan liturgische invulling biedt ook diverse mogelijkheden om gemeenteleden actief te betrekken in de liturgie. Voorbeeld: ds. Elsje Braam heeft het voornemen een lectorengroep te starten.

Bij het zoeken naar taal en liturgische vormgeving zoeken we naar een goede balans van stijl en begrijpelijkheid, traditie en eigentijdse vertolking, verzorgd maar niet krampachtig perfect. Kerkdiensten worden zorgvuldig vormgegeven, maar er is ook speelruimte voor spontaneïteit, 'fouten' maken, improvisatie.

Tenslotte: deze raamliturgie is niet bedoeld als een dwingend kader, maar als de regel waarop uitzonderingen gemaakt kunnen worden. Het is ons vaste uitgangspunt ten opzichte waarvan we onze liturgische invulling en keuzes verantwoorden, ook als we er met goede redenen van afwijken. [we, ak]

Andere diensten

De kerkdiensten worden in de regel vormgegeven conform de raamliturgie zoals vastgesteld in de Algemene Kerkenraad. Als er vanuit de kring van gemeente of predikanten de wens groeit om incidenteel een andersoortige dienst te houden die duidelijk afwijkt van de raamliturgie, kan een verzoek daartoe worden besproken in de AK. Als minstens één van de predikanten verantwoordelijkheid wil nemen voor de betreffende dienst, daarin wil voorgaan en de AK na bespreking akkoord gaat met de opzet van de dienst, kan deze plaatsvinden. De andere predikant is niet verplicht voor te gaan in een soortgelijke dienst, mocht hij of zij daarvoor later ook gevraagd worden. Er is ruimte voor vijf keer per jaar een dergelijke ‘wisseldienst’ waarin op belangrijke punten de raamliturgie niet wordt gevolgd. Een voorbeeld van een wisseldienst is de brunchdienst, die eerder al in de AK is besproken en goedgevonden. [we]

Evaluatie

De raamliturgie zal in najaar 2020 worden geëvalueerd.

Het gebruik van de raamliturgie blijft bovendien een proces van ‘ervaren en bijstellen’, ‘al doende’ leren we. [we]

Werkgroep en Commissie

Onze gemeente kent nu nog de Werkgroep Eredienst van de Open Hof en de Commissie Liturgie van de Barbara. De komende tijd zal toenadering worden gezocht tussen beide, waarbij in een latere fase de vraag besproken zal worden of en wanneer werkgroep en commissie samengevoegd worden. [we]

Raamliturgie en toelichting

De nieuwe raamliturgie wordt aan de wijkkerkenraden gepresenteerd in twee documenten:

- 1) Een uitgewerkt overzicht van de structuur en inhoud van de raamliturgie
- 2) Een begeleidende uitleg van de uitgangspunten en bij de onderdelen van de raamliturgie (dit document). Hierin zijn ook de opmerkingen verwerkt van de Werkgroep Eredienst (we), Commissie Liturgie (cl) en de Algemene Kerkenraad (ak)

De Raamliturgie

De voorkant

Op de voorkant van de liturgie wordt naast de andere gebruikelijke gegevens ook de naam van de ouderling van dienst genoemd, omdat hij of zij bij enkele onderdelen ook voorganger is. Zolang niet alle diensten gezamenlijk zijn, wordt het op de liturgie vermeld wanneer dat wel het geval is.

Met name op de niet-groene zondagen (Advent, Pasen, Veertig dagen) is het zinvol op de voorkant van de liturgie de traditionele naam van de zondag te vermelden (met vertaling en uitleg/herkomst van die naam). [ak]

Het eerste deel: Voorbereiding

Consistoriegebed

Voorafgaand aan de dienst hebben de voorganger en de dienstdoende ambtsdragers al een eigen liturgisch moment in de consistoriekamer: het consistoriegebed. Daarin bidt de dienstdoende ouderling om een zegen over de dienst en voor hen die in de dienst een taak vervullen. [cl]

Voorbereiding

De liturgie bestaat uit drie hoofddelen: De Voorbereiding, de Schriften en Belijdenis, Gebeden en Gaven. Deze drie delen zijn geordend rond de schriftlezing en de verkondiging als het centrum van de protestantse eredienst. In een dienst met doop of avondmaal (de beide sacramenten) komt er een belangrijk vierde deel bij.

Het eerste deel, de Voorbereiding, bestaat voor een belangrijk deel uit een aantal niet al te lange gebeden, die bedoeld zijn samen één samenhangend geheel te vormen. [we]

Orgelspel (of andere muziek)

Ook de tijd voordat de dienst begint met het Welkom en Mededelingen door de ouderling hoort al bij de Voorbereiding. We komen bij elkaar zitten, er is een eerste moment van groet en korte uitwisseling. Maar die tijd voor de dienst, tijdens orgelspel

(of andere muziek), is vooral bedoeld als een tijd van inkeer, tot rust komen en stil worden. [ak]

Als dit voor de organist/musicus mogelijk is, worden de composities die voor, tijdens en na de dienst gespeeld worden op de liturgie vermeld [ak]. Dit onderstreept het feit dat deze muziek niet is bedoeld als 'behang' voor een pratende gemeente.

Welkom en Mededelingen (door de ouderling van dienst)

Het is niet de bedoeling dat het 'welkom' of het 'goede morgen' van de ouderling door de gemeente wordt beantwoord met ook een 'goede morgen'. Dit laatste kan vermeden worden als de ouderling de juiste woorden en intonatie gebruikt. [we]

Overlijdensafkondigingen

Voorlopig handhaven we het gebruik van beide wijkgemeenten eventuele overlijdens aan het eind van de mededelingen af te kondigen. In de Werkgroep Eredienst en de Commissie Liturgie zal besproken worden of een andere plaats (en vormgeving) in de liturgie eventueel meer geëigend is voor de overlijdensafkondigingen. [we]

Het licht

Na Welkom en Mededelingen, als de ouderling de tafelkaarsen ontsteekt met het licht van de Paaskaars, begint de eigenlijke liturgie. De gemeente gaat staan en bereidt zich in stilte voor. (De Paaskaars is voor de dienst al aangestoken door de koster). [we, ak]

Zitten en staan

Er is een afwisseling in de liturgie van zitten en soms staan. Het gaan staan markeert scharnierpunten in de liturgie en kan de beleving versterken bij het desbetreffende deel van de liturgie. [cl] In de praktijk zal blijken of het staan vanaf 'tafelkaarsen aansteken' tot en met de Groet zo mogelijk als te lang wordt ervaren. [we]

Responsies

De zogenaamde 'responsies' van de gemeente hebben alleen na de Groet een vaste formulering. Na het Drempelgebed en het Kyrië zijn ze wisselend van formulering en gesproken of gezongen. Het aantal responsies van een Drempelgebed ligt niet vast. Het aantal intenties van een Kyriegebed ligt evenmin vast, zoals ook niet het aantal keren dat de responsie wordt gezegd of gezongen [we]

Bemoediging: het 'Onze Hulp' of (door de ouderling en gemeente)

Het 'Onze Hulp', ook wel bekend als het 'Votum', is de eerste liturgische uitspraak in de kerkdienst, waarin wordt gezegd dat we bij elkaar zijn in naam van de Eeuwige en alles in de eredienst doen en beleven in afhankelijkheid van Hem en voor zijn aangezicht. De belofte van Gods hulp is het eerste dat klinkt, en vormt de koepel van de gehele kerkdienst. [we; ak]

Het Drempelgebed (door ouderling en gemeente)

Het Drempelgebed is van oudsher een schuldbelijdenis, die door de priester aan het begin van de dienst werd uitgesproken op de treden voor het altaar. Traditioneel is het Drempelgebed een vrij zware schuldbelijdenis, aan het begin van de dienst [we], voor ons moderne levensgevoel veelal te zwaar. In onze kerkdiensten is het Drempelgebed lichter en breder van aard, maar het behoudt wel zijn eigen karakter door het aspect van onze persoonlijke verantwoordelijkheid (en ons falen) te benoemen. Als zodanig is het een gebed van verootmoediging. De tekst van het Drempelgebed kan variëren per dienst en wordt gekozen of opgesteld door de dienstdoende predikant.

Het eerste lied, in de regel een Psalm (aangekondigd door de ouderling)

Het is een goede traditie om elke kerkdienst te beginnen met een Psalm, en wel om twee redenen. Ten eerste sluiten we daarmee aan bij de bijbelliederen van Israël. Ten tweede blijkt in de praktijk dat de Psalmen gemakkelijk buiten beeld raken en niet meer gezongen worden, omdat we ze te weerbarstig vinden en te ver van ons af staan. De liturgische traditie kent voor elke zondag een 'Psalm van de zondag', die eventueel gekozen kan worden. De aanvangspsalm kan gekozen worden uit meerdere bundels en tradities, traditioneel of eigentijds. [we]

Na de aanvangspsalm geven de ouderling van dienst en de voorganger elkaar een hand, en neemt de predikant de leiding van de dienst over. De hand van de ouderling symboliseert de eindverantwoordelijkheid van de kerkenraad.

De Groet

Na de eerdere elementen van de Voorbereiding ontvangt de gemeente van de voorganger een ambtelijk groet: een groet met de zegenwens dat God met de

gemeente zal zijn. Hetzelfde wenst de gemeente de voorganger toe. We groeten elkaar in Gods naam.

De Groet is niet meer, zoals tot op heden in de Barbara-diensten, na het Gloria, ook omdat de teksten van een gesproken Gloria meestal door de predikant worden gemaakt. [ak]

Het Kyrie

Elk gebed in de eredienst heeft zijn eigen karakter. In het Drempelgebed wordt een accent gelegd op de eigen verantwoordelijkheid. Het Kyrie is een smeekgebed om ontferming ('Kyrie eleison': 'Heer ontferm U'). Komend vanuit de wereld en ons persoonlijke leven leggen we aan het begin van de kerkdienst sober en primair onze nood neer voor Gods aangezicht. Even primair vragen we om Gods ontferming.

Het Kyrie is geen schuldbelijdenis en we gaan nog niet in op onze eigen verantwoordelijkheid bij de verhoring van de gebeden, op onze eigen taak in de wereld. We worden ook niet al te specifiek als het gaat om de mogelijke hulp die wij van God hopen te ontvangen. Dat doen we in de Voorbeden.

Het Gloria

Direct op het Kyrie volgt het Gloria, een lofprijzing naar het voorbeeld van de engelenzang (Lucas 2: 14). Kyrie en Gloria horen bij elkaar; ze zijn elkaars klankbord. Als je geen weet hebt van de klacht in de diepte, ken je ook de vreugde van het Gloria niet. Zonder het Kyrie wordt het Gloria een oppervlakkig 'lang zal hij/zij leven'. De vreugde van het Gloria kent het verdriet van het Kyrie; en het Kyrie is een smeekgebed van hoop, waarin wij ons uitstrekken naar het Gloria.

Dat Gloria en Kyrie bij elkaar horen zien we ook in veel Psalmen, waar ze elkaar abrupt kunnen afwisselen. In sommige traditionele Gloria-teksten is nog weer een kyrieregels opgenomen (vgl. Gez. 413: 3). Het Gloria betekent niet dat we de nood achter ons laten, maar dat we hopen en geloven dat God in die nood aanwezig is, en dat zijn liefde sterker is dan alle nood en dood.

Het Gloria wordt in de lijdenstijd niet gezongen (en eventueel ook niet in de adventstijd), vanwege het ingetogen karakter van die voorbereidingsperioden. De predikant kan dit gebruik in de kerkdienst soms weer toelichten. [we]

Het Gebed van de zondag

De Voorbereiding, die eigenlijk een aaneenschakeling is van verschillende gebeden, wordt samenvattend afgesloten met het Gebed van de zondag. In een protestantse eredienst is het Gebed van de zondag ook het scharniermoment naar 'de Dienst van het Woord', omdat er gebeden wordt om het licht van de Heilige Geest, in het bijzonder voor de lezing en uitleg van de Schriften en de verkondiging (ook in de Kindernevendienst). Bovendien komt in het Gebed van de zondag het eigen karakter van *deze* zondag, in *deze* tijd van het kerkelijk jaar, tot uiting.

Inleiding

Na het Gebed van de zondag kan de voorganger eventueel een korte inleiding geven bij het thema en de opzet van de dienst. Het verdient de voorkeur de inleiding te houden na het Gebed van de zondag, omdat die dan op een natuurlijke manier over kan gaan in het gesprek met de kinderen. [we]

De kinderen

De predikant heeft een gesprekje met de kinderen, waarna hij/zij hen de lantaarns meegeeft. Als de predikant de kaarsen daarin al aansteekt terwijl de kinderen naar voren komen, treedt er niet teveel vertraging op. [we] De kinderen gaan naar de Kindernevendienst.

Het tweede deel: De Schriften

De schriftlezingen

In de regel zijn er twee schriftlezingen, één uit het Oude (Eerste) Testament, en één uit het Nieuwe (Tweede) Testament. Er kan goede reden zijn van die regel af te wijken, bijvoorbeeld als er een brieflezing is in plaats van een oudtestamentische, of wanneer een tekst zo lang is dat die verdeeld wordt over twee lezingen, en er geen (andere) oud- of nieuwtestamentische lezing is. Tussen de lezingen zingen we een lied.

Een evangelielezing vindt altijd plaats als laatste na een oudtestamentische of een brieflezing. Het gebruik in de Barbara om te gaan staan bij de evangelielezing wordt niet overgenomen in deze nieuwe gezamenlijke raamliturgie. De oude oecumenische

traditie van 'staan bij het evangelie' wil tot uitdrukking brengen dat Christus voor ons het centrum is van de Schrift. Met erkenning van deze betekenis, zien we dat in de praktijk toch vaak de indruk ontstaat dat er sprake zou zijn van een onderwaardering van het Oude Testament. Die indruk willen we graag vermijden. [cl, ak]

Rond de lezingen of op een andere plaats in de liturgie kan ook nog een andere tekst gelezen worden (bijvoorbeeld een gedicht), maar niet in de plaats van een schriftlezing. [we]

De lofprijzing

Na de schriftlezingen gaan we staan voor een lofprijzing waarin we de drie-enige God danken voor zijn Woord dat geklonken heeft.

De preek als uitleg en verkondiging

In de preek wordt een schriftgedeelte uitgelegd en als verkondiging vertaald naar de actualiteit van ons leven.

Na de preek: dan is er een meditatief moment van stilte of muziek [we]

Het derde deel: Belijdenis, gebeden en gaven

Lied, bij voorkeur een geloofsbelijdenis of belijdend lied

Na de preek (en de meditatieve stilte of muziek) volgt een geloofsbelijdenis (gesproken of gezongen) of een belijdend lied, waarin we (eventueel staande) aansluiten bij de verkondiging [cl]. Bij 'geloofsbelijdenis' denken we aan een belijdenis die is opgebouwd volgens de klassieke structuur van Vader (schepping), Zoon (kruisiging, opstanding), Geest (kerk, eeuwig leven). Een 'belijdend lied' heeft wel een belijdend karakter, maar is qua opbouw en formulering vrijer. [we]

Dankgebed, voorbeden, stil gebed en het gezamenlijk Onze Vader

We beginnen de gebeden niet tegelijk met vragen, maar geven eerst uiting aan onze dank aan God voor zijn Woord en al zijn goede gaven. In de Voorbede zijn we meestal specifiek en concreter dan in het Kyrie. Het gaat nu echt om déze mens, dit volk,

déze situatie. Uit de grote hoeveelheid van mensen en situaties waarvoor we kunnen bidden, hebben we vandaag deze concrete namen gekozen, die we onder de aandacht brengen van God en elkaar. Zo zijn de gebeden telkens weer het begin van onze dienst in de wereld, waarbij we niet alles tegelijk kunnen, maar concreet ergens beginnen of verder gaan.

Bij het Onze Vader is er de ruimte om andere gesproken of gezongen versies te gebruiken dan de traditionele. [we]

Kinderlied van de week

Als de kinderen terug zijn uit de Kindernevendienst, zingen we het Kinderlied van de week.

(In de tweede helft van 2018 zal er tussen de predikanten en de leiding van beide Kindernevendiensten van OH en GB nader overleg zijn over vertrek en terugkeer van de kinderen, de keuze en afstemming van de kinderliederen, over de naam 'Kindernevendienst' en over de inhoud van de Kindernevendienst.) [we]

Collecte

De collecte is, aansluitend bij de gebeden, onderdeel van onze dienst aan en in de wereld. De eerste collecte is voor binnenlandse of buitenlandse (Kerkinactie) diaconale doelen. De tweede collecte is voor het eigen kerkenwerk. Hoe kunnen we deze tweede collecte het beste noemen: 'Voor de kerk'; 'Voor de kerkdienst'; Voor . . . ?

De collecten (met name de eerste) kunnen worden toegelicht met beamerbeelden en/of een korte mondelinge toelichting. [we]

De Zegen

Aan het einde van de dienst krijgen we de Zegen van de Eeuwige mee, om de nieuwe week te beleven als gezegende mensen, en die zegen te delen met hen die we in die week zullen ontmoeten. We ontvangen en beantwoorden die zegen met een gezongen 'Amen'.

De tafelkaarsen: na de zegen dooft de voorganger de tafelkaarsen.

DE SACRAMENTEN

De protestantse kerk kent twee sacramenten: die van de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal. De Doopviering vindt plaats na het belijdende lied na de preek, het Avondmaal na de gebeden en de collecte.

De Heilige Doop

Toelating tot de doop

In geval van de doop van een kind wordt verwacht dat minstens één ouder of verzorgende de doopvragen van harte met een 'ja' kan beantwoorden. Als de andere ouder of verzorgende zelf niet gelovig is kan hij/zij dit ja-woord van de partner eventueel ondersteunen met een eigen belofte van instemming en betrokkenheid.

De doop van een volwassene volgt op een openbare belijdenis in dezelfde dienst.

De doopvragen

Deze luiden als volgt:

- 1) Erkennen jullie dat NN in de doop het teken ontvangt van Gods liefde, en van het nieuwe leven, waartoe Christus ons allen roept?
- 2) Beloven jullie het Evangelie van Jezus Christus door te geven aan NN en haar/hem te laten opgroeien in de ruimte van Gods Kerk?

Conform de Bijbelse volgorde van 'doop na belijdenis' vindt de doopbelofte van de ouders ook plaats voor de doop van hun kind. [ak]

(Het is zinvol een keer in de AK een gesprek te voeren over de betekenis van de doopbelofte voor de ouders, de geloofsopvoeding en de betrokkenheid van de doopouders bij de gemeente.) [we]

Zalving?

Is zalving ook mogelijk als onderdeel van de doopbediening? Deze vraag zal worden terugggelegd bij de Werkgroep Eredienst en de Commissie Liturgie en daarna eventueel bij de AK. [we]

Opdragen

Als ouders kiezen voor de volwassendoop, is het mogelijk dat zij hun kind in een kerkdienst opdragen en laten zegenen. [we]

Het Heilige Avondmaal

Toelating tot het Avondmaal

Vanuit de gedachte dat de gastvrijheid van het Woord ook vertaald mag worden naar de Maaltijd, worden alle kerkgangers uitgenodigd tot deelname aan het Avondmaal. Deze uitnodiging laat het over aan ieders eigen verantwoordelijkheid wel of niet te delen in de gaven van brood en wijn.

De vorm

We blijven voor het Avondmaal de vorm volgen die nu in beide gebouwen gebruikelijk is: de kring in de Barbara, lopend in de OH. [ak]

De klassiek-oecumenische liturgie van het Avondmaal

Met name bij de liturgie van het Avondmaal valt het verschil op tussen de Calvinistische liturgie en de klassiek-oecumenische. De eerste wordt gekenmerkt door een onderwijzend formulier, terwijl de tweede grotendeels is samengesteld uit gebeden en gezangen, die van het Avondmaal meer een viering maken.

Hieronder volgt een uitleg bij de klassiek-oecumenische liturgie van het Avondmaal. In de praktijk zal deze liturgie vaak gevolgd worden, maar predikanten kunnen hier ook - rekening houdend met de belangrijkste elementen van de traditionele liturgie - van afwijken, bijvoorbeeld in het geval van gezongen tafelgebeden, of in een dienst met een bijzonder karakter.

Groet

De liturgie van het Avondmaal begint met opnieuw een uitwisseling van de groet tussen voorganger en gemeente, op dezelfde wijze als eerder in de dienst.

'Verheft uw hart' (Sursum corda)

In de beurtspraak van het Sursum corda richten we onze aandacht op God in het besef dat we brood en wijn in zijn licht mogen zien als sacramentele tekens.

Tafelgebed

Het Tafelgebed is in de eerste plaats een gebed van dankzegging, zoals ook blijkt uit de katholieke benaming 'Eucharistie', die is afgeleid van het Griekse woord 'eucharisteo' dat 'dankzeggen' betekent.

Bovendien heeft het tafelgebed de trinitarische structuur van Vader, Zoon en Heilige Geest. In het eerste deel (tot en met het Sanctus en Benedictus) wordt God gedankt als Schepper en Vader. In het tweede deel danken we Hem voor zijn Zoon. In dat deel zijn ook de woorden opgenomen waarmee Jezus het Avondmaal instelde. In het derde deel bidden we om de Heilige Geest, dat die brood en wijn voor ons zal maken tot tekens van Gods liefde, en ons als gemeente zal verbinden tot een gemeenschap van liefde.

'Heilig, Heilig' en 'Gezegend Hij die komt' (Sanctus en Benedictus)

Het eerste deel van het tafelgebed mondt uit in een tweevoudige lofzang. In het Sanctus zingen we het driemaal 'Heilig' van de engelen, zoals die God toezingen in het visioen van Jesaja (Jes. 6: 3; zie ook Openb. 4: 8)). Aansluitend zingen we in het Benedictus: 'Gezegend Hij die komt in de Naam van de Heer'. Die woorden vinden we in Psalm 118: 26 (zie ook Matt. 21: 9, de intocht van Jezus in Jeruzalem)

Het Onze Vader

Het tafelgebed wordt afgesloten met het gezamenlijk gebeden 'Onze Vader'.

De Vredegroet

In de klassiek-oecumenische Avondmaalsliturgie staat ook de Vredegroet. Dit onderdeel wordt in de GB en OH niet gepraktiseerd. De predikanten stellen voor om te overwegen ook de Vredegroet op te nemen in onze Avondmaalsliturgie. Op de voorgenomen gemeenteavond over de raamliturgie kunnen we dit voorstel bespreken met de gemeente, en daar bezien of er voldoende draagvlak voor is.

Dit voorstel wordt ondersteund door de Werkgroep Eredienst en de Commissie Liturgie. [we, cl] In werkgroep en commissie zal nader besproken worden of het gebruik van de Barbara om het Onze Vader hand in hand te bidden kan worden voortgezet.

Agnus Dei (Lam Gods)

Tenslotte zingen we het Agnus Dei, het laatste van de vijf vaste gezangen in de klassiek-oecumenische liturgie (Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei), zoals je die ook terughoort in klassieke muziekcomposities bij de katholieke mis. De woorden van het

Lam Gods ('Zie het lam Gods dat de zonde der wereld wegdraagt.') komen van Johannes de Doper (Joh. 1: 29)

Uitdelingswoorden

De deling van brood en wijn begint met de uitdelingswoorden van de voorganger en de bijbehorende handelingen.

Delen van brood en wijn

Na de uitdelingswoorden worden brood en wijn gedeeld door de gemeenteleden, die in de GB in een kring staan en in de OH naar voren lopen.

Dankgebed

De Avondmaalsviering wordt besloten met een dankgebed door de voorganger.

Bevestiging ambtsdragers _____

In de Werkgroep Eredienst (en daarna de AK) zal besproken worden of het gebruik van de Barbara gevolgd gaan worden, dat niet alleen een predikant (bij zijn bevestiging en/of intrede) knielt, maar ook andere ambtsdragers bij hun bevestiging en zegening.
[c]